

SEMINAR O NIČEOVOM ZARATUSTRI

Karl Gustav Jung

The original two volume edition of Jung's lively Seminar on Nietzsche's Zarathustra allows the interested readers to participate with Jung in illuminating the thought and personality of Nietzsche. The analysis of this infamous Nietzsche's work Thus Spoke Zarathustra succeeds in revealing the extraordinary connection between them. This book will prove fascinating reading for students of psychology, philosophy as well as practicing Jungian analysts. Ilija Kapičić translated and prepared this work which will be published for first time in our language.

Predavanje III

16. maj 1934.

* * *

Sada on počinje svoju propovijed o Natčovjeku.¹ Ovde susriječemo taj koncept Natčovjeka po prvi put. On daje određenu definiciju o njemu kao o biću koje može biti stvoreno čovjekovim činjenjem herojskog poduhvata da stvori nešto izvan sebe. Naravno, bilo koje stvaranje je stvaranje izvan sebe jer osoba već postoji, i ako je nešto stvoreno to mora biti izvan. Suština

¹ Najnoviji prevodioci prevode **Urbemensch** kao „Overman“, (Natčovjek, a ne „Superman“, p.p.).

stvaranja bi bila, vrlo načelno, čovjek izvan sebe a to je Natčovjek. Niče ovde kaže: „Čovjek je nešto što je prevazišlo“, što treba da bude prevladano. Dakle, što je veza između poslednjeg iskaza prethodnog poglavlja da je Bog mrtav i početak ovog novog poglavlja?

Miss Hannah: To znači da je mogućnost projektovanja Boga u stvar izvan nas završena. Taj period je mrtav i mi ga moramo pronaći u sebi – odnosno u Sopstvu.

Dr Jung: Da, i to praktično znači pitanje: „Što se događa sa čovjekom kada izjavi da je Bog mrtav“? Nešto se mora dogoditi jer ostala ljudska bića drže da Bog živi, izjavljujući to prenositi neke od svojih vitalnih procesa u impersonalnu sferu koju oni zovu Bog.

Mr. Allemann: To je povećanje svijesti, razbijanje tabua.

Dr Jung: U redu, ne nužno, ali je nešto povećano sa tim.

Mr. Allemann: Odgovornost za sebe.

Dr Jung: Može se reći „odgovornost“ ako se pretpostavi da je svijest uvećana. Naravno bez svijesti nema ni odgovornosti.

Remark: Ako nije bio vođen, onda se oslanjao samo na sebe.

Dr Jung: On je bez Boga ukoliko je pretpostavio da ga je Bog vodio. Ali, to je poseban slučaj: bogovi uvijek ne vode, oni takođe i zavode. Na primjer, mi se molimo hrišćanskom Bogu da nas ne odvede u iskušenje: jedna od mojih malih kćeri odbila je da kaže molitvu jer Bog ne bi trebao da radi takve stvari. U poređenju sa Bogom mi smo mali mravi, čak nijesmo ni deca, i tako on preuzima neko prijateljsko vođenje u zamke koje su veliko zlo.² Ali, postoji neki određeni efekat koji se događa kada čovjek izjavi da je Bog mrtav.

Mrs. Crowley: Inflacija.

Dr Jung: Naravno. Vi tada izjavite da su određeni vitalni procesi koje preuzimate pripadali biću izvan vas, i sada su mrtvi.

² Jung je jednom napisao da „čovjek može znati o Bogu manje nego neki mrav o sadržajima britanskog muzeja“, (CW 7, par. 394 n).

Oni ili više ne postoje ili su postali vaša vlastita aktivnost. Dakle, otada su ovi procesi netaknuti. Bilo čime što izjavite oni ne mogu umrijeti, oni nikad ne umiru. Dešavaju se kao što su se uvijek dešavali, ali se sada dešavaju pod vođstvom vaše vlastite fantazije, vašeg vlastitog činjenja. Umjesto da kažete: „Bog mi je govorio u snu“, vi kažete: „Sanjao sam, **j'ai fait un reve**, stvorio sam, proizveo san“, to je vaša aktivnost. Onda, neko naide i kaže: „Ti užasu, kako možeš stvoriti tako paklen san“? I mislite da morate biti neki grozan čovjek kad stvarate takve snove! Sveti Augustin se zahvalio Bogu što ga nije učinio odgovornim za vlastite snove.³ Još uvijek je vjerovao u impersonalnu aktivnost. Da je mislio da je Bog mrtav imao bi potpuni pakao, tada bi njegovi snovi bili njegovi vlastiti, i svako zlo ili dobro koje je Bog do sada činio u svijetu bilo bi njegovo vlastito činjenje. Ako je osoba toga svjesna njena odgovornost može biti podignuta do takvog stepena da će imati paklenu inflaciju svijesti. Ali, ako nije svjesna, ako ne zna što je uradila govoreći da je Bog mrtav tada može imati inflaciju cjelokupne ličnosti. Tada će njegovo nesvjesno dobiti inflaciju, biće ometan neprekidnim pojavljivanjem Boga u nesvjesnom što je naravno najužasnija stvar. Stvari mu se događaju i on misli da je odgovoran. Izenada se u njegovoj glavi pojavi misao, na primjer i on misli da mora biti najnemoralnija osoba kad ima takvu misao. Mi ne možemo biti objektivni, previše smo histerični: mislimo da smo uradili to i to zato što ne pretpostavljamo da se stvari same događaju. Mi smo poput nekog ko šetajući kroz šumu pomisli kada mu neka životinja prepriječi put: „Zašto sam izazvao da mi ta

³ Iako je ošeaćao zapovijed da se uzdrži od „pohote tijela“ Augustin je priznao da Bog određenim mislima u snu ne izaziva samo zadovoljstvo, već one idu tako daleko da dobijaju saglasnost, i nešto su vrlo slično stvarnosti, (*Ispovijedi*, knjiga 10). Ali, Niče suprotno: „Ništa više nije tvoje nego tvoji snovi! Ništa više nego tvoje vlastito djelo“! (*Zora*, knjiga II, str. 78).

životinja prepriječi put? Zašto sam stvorio tu životinju“? Ali, um je poput šume u kojoj se događaju sve vrste stvari. Nekada smo vjerovali da Bog može činiti čudesne stvari i da može stavljati posebne misli u čovjekov um, ili da zli duhovi čine loše prevare i na taj smo način bili oslobođeni odgovornosti za pojedine aktivnosti. Ali, ako izjavite da je Bog mrtav i da bilo koji duh ne postoji onda je sve vaše vlastito činjenje, ili još gore činjenje vaše supruge, komšija, dece i tome slično. To je prilično loše. Nije samo Bog u vama introjektovan, već je takođe projektovan na čovječanstvo i tada ono što rade ljudi postaje značajno jer pretpostavljate da znaju što rade, i da samo đavo može raditi takve stvari. Ali, ti ljudi su potpuno nesvjesni, kao što ste i vi nesvjesni: stvarno ne znate što radite jer nijeste Bog. Ali se ponašate kao da ste. To je neizbježna posledica i tada naravno postajete veoma važni, odgovorni za čitav svijet. Ako ste skloni da budete dobar hrišćanin stižete zabludu spasioca. Mislite da ste na neki način barem mali spasilac, da morate zastupati svijet i ljudima reći što je dobro za dobar razlog. Ali, vaš razlog je isuviše loš zato što pokušavate da pobjegnute iz vlastite inflacije.

Dakle, kada Niče izjavi da je Bog mrtav on se konfrontira sa igračem na konopcu, i što je igrač na konopcu?

Mrs. Stutz: On reprezentuje veliku opasnost od inflacije.

Dr Jung: U redu, igrač na konopcu je velika količina energije koja je ranije bila u Bogu. On je umanjeni oblik Boga i on je igrač jer se Bog igra sa svijetom. Da je potrebno da je Bog igrač ideja je naravno vrlo paganska, i hindu ideja je da se on igra sa stvaranjem svijeta i njegovim uništavanjem. Ali, Bog kao kreator, stvaralac, tvorac stvari takođe je hrišćanska ideja. Dakle, Bog se sada pojavljuje poput igrača na konopcu koji je sam Niče. I igrač na konopcu vodi neku isuviše opasnu egzistenciju. Stoga, kroz svoje poistovjećivanje sa Bogom on je odmah prisiljen na herojski stav, neki stav moguće samodestrukcije: on je sa tom inflacijom povezan izvan sebe. Ne može se kazati da je ovaj način veoma loš: to

je činjenje heroja. Vidite, heroj mora imati ogromnu samodestruktivnu tendenciju da bi bio heroj. Mi slavimo heroja i heroj pošeduje božansku iskru, inače ne bi bio heroj. Zatim on susreće sebe kao heroja, ovog igrača na konopcu, ali to znači tvorca svoje vlastite destrukcije. Međutim, za trenutak igrač na konopcu ne igra ulogu. Prvo, Zaratuštra pokušava da uči ljude svojoj ideji o Natčovjeku.

Naravno, ideja o Natčovjeku posljedica je smrti Boga, tada čovjek ne može ostati čovjek. On je podignut izvan sebe zato što su vitalni procesi koji su ranije bili utjelovljeni u Bogu sada u njemu i on postaje kreator lično, kao što Bog stvara sebe ili svijet. U starim egipatskim tekstovima Bog je tvorac vlastitog jajeta, graditelj vlastitog gnijezda. On izliježe samog sebe; on je Felix koji se spaljuje i niče iz vlastitog pepela; on je Bog koji vječno iznova stvara sebe.⁴ Dakle, kad god se inflatorni proces probudi u čovjeku on postaje kreator sebe. Stoga, Niče sada nastavlja da govori o Natčovjeku kao sposobnom da stvori sebe; sada je Zaratuštra izraz čovjek plus Bog. On može poništiti sebe i stvoriti biće izvan čovjeka, navodni proizvod čovjeka i Boga. Zatim on kaže: „Sva bića su do sada stvorila nešto izvan sebe“, te da bi se inače vratili do životinja. Ovđe je tumačenje starca u poglavlju prije: on ne stvara više i tako se vratio nazad do životinja, prirode. Ova ideja o samoobnavljanju opšta je religiozna ideja. U kojoj se vrsti istorijskih rituala to izražava?

Mrs. Baynes: U ceremonijama ponovnog rođenja, i u inicijacijama.

Dr Jung: Naravno, sve ceremonije ponovnog rođenja u svim religijama izražavaju samoobnavljanje i uvijek su povezane sa idejom da u samoobnavljanju čovjek radi istu stvar kao i Bog: u toj mjeri on je Bog lično. Na primjer, krštenje Hrista u Jordanu

⁴ Čini se da se Oziris u jednom trenutku spaja sa drevnim Guska Bogom, dakle kosmičkim jajetom. „Bog svega izrecivog ... Ja sam stvorio sebe iz stvari koju sam ja stvorio“. E. A. T. Wallis, *Od fetiša do Boga u drevnom Egiptu*, (London, 1934, str. 435).

trenutak je njegovog orođavanja sa Bogom samim. Prema starom doketskom učenju to je bio momenat kada je Bog ušao u čovjeka Hrista. Hrist je bio običan čovjek do svog krštenja kada je Bog ušao u njega, kada je postao Natčovjek, Bogočovjek. I ostao je Bogočovjek do trenutka u vrtu prije raspeća kada mu je kapao krvavi znoj. Tu ga je Bog napustio i tada je bio običan čovjek koji je razapet, i uopšte nije bio Bog. Zato je rekao na krstu: „Bože moj, zašto si me napuštio“?⁵ Naravno, stara doketska vjera je jeretička u odnosu na katoličku dogmu, ali se očuvala kroz mnoge vjekove i preživjela u određenim više ili manje mističnim sektama koje još uvijek postoje.⁶ Bez ceremonije ponovnog rođenja čovjek je naravno po opštem mišljenju, poput neke životinje. U katoličkoj crkvi ljudi moraju biti kršteni da se spasu od prirodnog stanja u kojem nijesu sposobni za viziju Boga, posebnu privilegiju tog stanja. Oni su tada **quasi modo geniti**, kao ponovo rođeni. I u paganskim kultovima ljudi se oblače u bijele plašteve i doje se mlijekom oko nedelju dana poslije ponovnog rođenja. Bio sam u jednom dijelu Afrike đe imaju veoma bolne i komplikovane ceremonije inicijacije i rečeno mi je kada ih mladi muškarac ili žena izbjegnu, kao što to sada rade pod uticajem hrišćanskih misija, nazivaju ih životinjama jer nijesu podvrgnuti ritualu ponovnog rođenja. Svi rituali ponovnog rođenja pretvaraju čovjeka u nešto izvan njega, i to je izraženo na mnogo različitih načina: na primjer, da njegovi stvarni roditelji nijesu više njegovi roditelji, ili da su umrli, i vraćaju se opet kao vrsta duhova u poređenju prema životinjskom biću koje su bili prije, i daju im se nova imena, itd.

⁵ Niče na drugom mjestu piše o Hristovom plaču na krstu da to vjerovatno daje „dokaz o opštem razočarenju i prosvjetljenju nad zabludom svog života“, (*Zora*, knjiga II, str. 114).

⁶ Doketi (od **dokien** „čini se“) poput Markiona tvrde ako je Hrist umro na krstu morao je biti samo čovjek. Tertulijan reprezentuje ortodoksnu doktrinu da je Hrist bio oboje, čovjek i Bog.

Mnoge forme rituala ponovnog rođenja pokazuju da su **representation collective** (kolektivne predstave, p.p.) i arhetipske ideje, što znači da je proces koji je u pitanju regularni kvalitet kolektivno nesvjesnog, izvorna čovjekova dispozicija.⁷ I zato što se javljaju svuda uvijek se vraćaju u jednoj ili drugoj formi. Ako uopšte živimo uvijek ćemo težiti ispunjenju arhetipa ponovnog rođenja. Možemo reći da se događa na najmanju provokaciju. Dakle, kada Niče izjavi da je Bog mrtav on odmah počinje sa transformacijom. Sa tom izjavom on nije više hrišćanin, on je ateist, ili nije važno što. On odmah upada u proces arhetipskog ponovnog rođenja jer su te životne sile koje su u nama, a koje zovemo „Bog“, moći samoobnavljanja, sile vječne promjene. Gete je to ošjećao: postoji predivan stih u *Faustu* o kraljevstvu majki u kojem su sve stvari u nekom neprekidnom stanju samoobnavljanja, neprekidnom ponovnom aranžiranju.⁸ I to je kraljevstvo majki ambis božanstva: ono je tama dobra, **deus absconditus**, **auctor rerum**, tamni otac stvorenih stvari. Takođe se može reći da je izvorna majka. Dakle, imamo posebnu sferu u našem nesvjesnom koja korespondira sa takvim konceptima, i mi je zovemo „Bog“, kreativni ili stvaralački Bog. I čim prije, ovom projekcijom ili izjavom (obzirom na to) ovaj stvaralački Bog je ukinut i proces u nama odmah počinje. Ushićeni smo zbog ovih moći. Ako ne želite da budete od njih uhvaćeni onda ne dajte takve izjave; previše je glupo to činiti jer

⁷ Jung je rekao: „Ja zovem kolektivnim sve psihičke sadržaje koji ne pripadaju jednom pojedincu već mnogim, tj. društvu, narodu ili čovječanstvu uopšte. Takvi sadržaji su ono što Levi Bril zove **representation collective** ili **primitives**“. Lukijan Levi Bril, *Kako urođenici misle*, prevod Lillian A. Clare (orig. Paris, 1910, str. 35. ff).

⁸ Zajedno, Jung i Niče su bili predani Geteu. Jung se naročito divio drugom dijelu *Fausta*, za njega je on najbolji primjer onoga što on zove vizionarska umjetnost, i čiji je *Zaratustra* takođe primjer. U *Faustu* vidi, II dio, act I, scena XVI; i takođe CW 15, par. 89 – 154.

na taj način provocirate nesvjesno. Naravno, vi mislite da je sasvim nevažno da li dajete takve izjave ili ne, da o Bogu možete reći ovo ili ono, to ne predstavlja nikakvu razliku. Ali, kažem vam to u stvarnosti predstavlja razliku, samo vi to ne povežete sa tim stvarima. Vidite, čovjek Niče nije shvatio kad je rekao: „Bog je mrtav“, da je to značilo da je upao u mlin, u alhemičarsku peć, đe je skuvan i transformisan. Kao što nije bio svjestan, na primjer, da je mišljenje najiscrpljujući kreativni proces. Kaže da su iz njegove glave iskočile sve misli poput Palade koja je iskočila iz Zevsove glave⁹, ali na sljedećoj strani već se žali na strašno povraćanje i užasne glavobolje koje su ga remetile dok je radio.¹⁰ To je generalno tako; ne možemo povezati psihička i fizička stanja. Vidite, ta izjava je veoma nepodnošljiva stvar: odmah ga dovodi u nevolje, ali on toga nije svjestan. Nevolja je što on mora da stvori Natčovjeka. Njegova prva riječ je: „Ja vas učim Natčovjeku“, ne shvatajući da se davanjem rođenja Natčovjeku konfrontira sa zadatkom stvaranja Natčovjeka. Što je najbolji dokaz da on toga nije svjestan.

Miss Hannah: Da ga propovijeda.

Dr Jung: Zapravo, da je shvatio sa kojim se zadatkom konfrontirao o njemu ne bi učio, sve bi to čuvao za sebe. Vidite, kad neko propovijeda takve stvari on praktično kaže „To treba uraditi, ali samnom je sve u redu“. Ali, bili vi svjesni ili ne vi ste konfrontirani sa nekim nemoguće teškim zadatkom, vjerovatno stvarno nemogućim za nekog ko je hrabar, drzak ili dovoljno lud da sugerise da je sposoban za stvaranje van sebe, da pretpostavi da je nosilac božanske aktivnosti. To je previše veliko.

⁹ U *Ecce Homo* govoreći o stvaranju *Zaratustre* Niče živopisno opisuje iskustvo ove inspiracije. Vidi, prethodno navedeno II Predavanje, str. 24 – 25.

¹⁰ Ničeovo zdravlje sem kratkih perioda bilo je nevjerovatn loše. U 1879. godini neko je iz njegovih pisama izračunao da su teški napadi trajali 118 dana.

Predavanje VII

20. jun 1934.

Dr Jung: Prošli put sam pročitao dio u kojem se Zaratustra bavi najodvratnijim poslednjim čovjekom, i želim da vas pitam kako ste impresionirani tim druškanom. Da li ga volite? Čuo sam prilično zanimljivu reakciju na njega.

Mrs. Baynes: Mislim da je odvratan.

Miss Hannah: Ja mislim da je sasvim u redu kao dio pojedinca, ali ne i kao cjelina.

Mrs. Baumann: Ja mislim da je on dosadna strana čovjekove banalne egzistencije.

Dr Jung: Pa, neko ko je veliki entuzijast o Niče u rekao mi je da je pronašao da poslednji čovjek uostalom nije tako odvratan; on misli da je on prilično prihvatljiv pojedinac i da mu ideje nijesu tako loše. Na primjer, Zaratustra kaže: „Razbolijevaju se i postaju nepovjerljivi, razmišljaju grešno: hodaju oprezno. Budala je ko se spotiče o kamenje i ljude“. Ovo ne bih osporavao. „Čovjek još uvijek voli bližnjega svoga i trlja se o njemu, treba toplinu“. To je potpuno logična istina. Uzimajući u obzir zdravlje trebao bih reći i nije previše loše kad se šetimo što Zaratustra kaže o vrijednosti i uvažavanju tijela. Poslije, tu je poglavlje u kojem on kune one koji preziru tijelo i ovi poslednji ljudi sigurno imaju visoko mišljenje o zdravlju, što znači o funkcionisanju tijela. Tako je poslednji čovjek vrlo običan i sasvim razuman pojedinac nisačim naročito prekomjernim. Zatim, on kaže: „Više se ne postaje siromašan ili bogat, oboje je mučno“. Ponovo vrlo razumno gledište. Da ljudi nijesu slijedili takve ideje svijet bi bio još veći pakao haosa nego što je danas. Da su ljudi malo razumniji i sa manje strasti da budu vrlo siromašni ili bogati vjerovatno bi stvari u cjelini bile mirnije i bolje. Vidite, on kune vrlo normalno ljudsko biće. Da je prihvatio da je čovjek

po sebi neki nezamjenjivi dio makar i svojih osobina ošeoao bi se vjerovatno bolje. Ne bi bio tako ekscentričan i ne bi povrjeđivao sebe. Sljedeća aluzija koja je karakteristična je: „Čovjek još uvijek radi, rad je prošlost. Ali, čovjek pazi da ne bi dokolica povrijedila nekog“. Oni navodno nijesu preopterećeni. Međutim, Niče je bio čovjek koji je strastveno trošio svoju energiju i bez sumnje povrjeđivao je mozak najužasnijim intenzitetom. Naravno, može se reći da to nije bila njegova karakteristika mi ne bi imali *Zaratustru* ni druge njegove knjige. Ali, očito dvije su strane istine, ne samo jedna.

Sada, dok Zaratustra uručuje propovijed on je ponovo svjestan da ne dospijeva do ušiju svoje publike i sljedeće poglavlje počinje:

„Onda se opet dogodilo nešto što je zanimalo svačija usta i ukočilo svačije oči. U međuvremenu je, naime, igrač na konopcu započeo svoju predstavu:“ ...

Kako razumijete činjenicu da igrač na konopcu počinje svoj zadatak dok je Zaratustra još govorio o najodvratnijem čovjeku? To je mala psihološka kauzalnost. Ovde moramo misliti o cjelokupnoj proceduri kao o procesu u jednoj osobi.

Dr Reichstein: Ako uzmemo ovog igrača na konopcu kao Natčovjeka to bi istovremeno bilo kontradiktorno stanovište, kontrast prema posljednjem čovjeku koji je prilično upleten u materiju, koji je veliki materijalist.

Dr Jung: Vi smatrate da sada počinje vrsta kompenzacionog procesa. Da propovijed postaje tanja, gotovo da se oseća. Prije svega, on ne dolazi do svoje publike; onda, ono što kaže prilično je tanko jer je nepravedno. On stvarno proklinje čovjeka sa kojim živi, običnog čovjeka. On živi u zdravlju i čini tu stvar najodvratnijom po sebi. Pa, ono što kaže u potpunosti je suprotnosti sa činjenicama iznutra; govori nešto što više nema nikakve veze sa činjenicama. I onda sve što se kaže je tanko i obično kao da je ispražnjeno od libida. Nema snage u tome, ili postoji samo snaga volje, ta mizerno mala količina slobodnog libida koja

konstituiše takozvanu čovjekovu snagu volje. To je kao da je istisnuto iz njega s koncentrisanim pokušajem volje, ali to nije podržano instinktivnom istinom, dubljim slojevima njegove ličnosti. Oni tada počinju da djeluju za sebe, postaju automatski; pojavljuju se u nekoj aktivnosti koja nije više Zaratustrina aktivnost. Ali, igrač na konopcu takođe je na neki način Zaratustra lično. To ne znači Zaratustru kakav je on ovđe u knjizi de je sve razdvojeno u različite figure, ali to je **drama interieur** (fr. – unutrašnja drama, p.p.) autora lično. Dok on govori u liku Zaratustre neko drugi dolazi da djeluje u liku igrača na konopcu. Onda, kakva bi vrsta figure bio igrač na konopcu posmatrano sa ove osnove? Pošedujemo li mi neku kategoriju u koju bi ga mogli svrstati? Ovđe je figura Zaratustre i figura mudrog starca, i sada dolazimo do pasusa u kojem se pojavljuje taj užasni šaljiždžija, pajac. Postoji mnoštvo figura.

Mr. Allemann: To je onaj dio Ničea koji ide preko zaliva da postane Natčovjek.

Dr Jung: Da, igrač na konopcu je Ničeov pokušaj da postane Natčovjek. Vidite, to je bilo osuđeno na propast; spalio je svoj most govoreći o poslednjem čovjeku, govoreći ljudima da su sasvim bezvrijedni jer zaboravljaju da postanu Natčovjek. Oni pozivaju igrača na konopcu da hoda na tankom konopcu iznad ambisa koji ih odvaja od Natčovjeka, i ne vjeruju da može preći zaliv. On treba da im pokaže kako se postaje Natčovjek: to je pitanje hitno. Vidite, oni mogu reći: **Tout cela est bien dit mais il faut cultiver notre jardin** (fr. – sve je dobro što je rekao, ali mi moramo njegovati naš vrt, p.p.). To je poput neke vrste praznog razgovora koji se sada vodi u svijetu. To je u svakoj novini ili knjizi. Svi kažu treba, mora, ali niko ne pokazuje kako se stvar može uraditi. Na primjer, postoje čak i ljudi koji kažu da bi bilo sasvim jednostavno regulisati cijene; imamo deset hiljada dobrih teorema ali nijedna ne pokazuje način kako da ih ostvarimo. Oni kažu: samo ako ljudi urade tako i tako, ali mi se

moramo baviti čovjekom onakvim kakav je on, ne možemo napraviti sistem ili shemu u kojoj svako obavlja svoju dužnost do kraja. To nikad nije urađeno. Dakle, postoje neki posebni entuzijasti ili posebno blagoslovene budale koji svoju dužnost obavljaju do kraja; oni su velike budale ili čudesna bića čije slike stavljamo u kapele i koje obožavamo. Ali, ljudi nikad ne dolaze do zaključka da svoju dužnost mogu obavljati do kraja zato što to uvijek obavi neko drugi i to je dovoljno. Pazite se da ih ne oponašate, to je njihov moral. Dakle, naravno, kad Zaratustra govori o Natčovjeku ljudi se interesuju za igrača na konopcu koji će zaista da izvrši veliki podvig. To je istinski test. **Tout cela est bien dit** (fr. – sve je dobro što je rekao, p.p), ali nam sada dozvolite da vidimo kako je stvar obavljena. I Niče dolazi do kraja; on ne zna, on je figura koja živi u idejama. Dakle, to je arhetip mudrog starca koji je sistem predivnih ideja. On se sastoji od tkiva najčudesnijih ideja koje su ikad vizuelizirane, ali niče nije rečeno kako to uraditi. To se samo ponekad stavlja ispred vas kao vrsta etičkog programa; to treba. Ali, čim počnete da ga primjenjujete, postoje samo grčeviti pokušaji volje. To znači užasni napor, i vi osećate da je to nerealno. Stoga je neizbežno kad propovijed postane tanka da libido pređe u drugi sistem, praktično sistem koji će pokazati kako je stvar obavljena – ili kako možda nije uspjela.¹¹ Pročitacu tekst:

„Izašao je na mala vrata i krenuo duž konopca koji je bio razapet između dvije kule, tako da je visio iznad trga i naroda. Kada je prešao tek polovinu puta mala vrata se još jednom otvoriše i gizdavo obučen čovjek poput lakrdijaša iz njih iskoči i pođe žurno za prvim. „Naprijed sakati“, kriknu strašan glas, “pokreni te lijene kosti, nametljivče bledoliki! Nemoj da te golicam petama! Što radiš ovde između kula? U kuli je mjesto za tebe, treba

¹¹ Poslije raskida s Frojdom Jung je nastavio da koristi koncept **libida** mada nešto manje u kasnijem radu. Međutim Jung koristi **libido** sa značenjem psihička energija, i nije samo seksualna energija. Vidi, CW 5, par. 186.

te zatvoriti, blokiraš put boljem od sebe“! I sa svakom riječi bliže se primicao prvom.

I kakva vrsta sistema u Ničeui bi bio igrač na konopcu?

Miss Hannah: To je Sjenka. On to sam ne čini, Sjenka čini napor.

Dr Jung: To je mogućnost. Igrač na konopcu bi mogao biti Sjenka kao što ste prethodno rekli, ali za tu dijagnozu moramo imati neki dokaz. Da li imate neki dokaz?

Miss Hannah: Čini mi se da je on bio Sjenka jer pokušaj nije uspio; pokušaji da se napusti nesvjesno uvijek to učine jer su previše fragmentarni.

Dr Jung: U redu, to bi se moglo nazvati dokaz. To je očigledno neki pokušaj koji je osuđen na propast u mjeri u kojoj se može reći da je Sjenka pokušaj da se napusti nesvjesno. Cjelokupni čovjek nikad nije u njoj.

Mrs. Baumamm: Ja imam ideju da to mora biti posljednji čovjek kao što je u Ničeui, jer je to stvar koja je izostavljena.

Dr Jung: Da, mi smo se bavili posljednjim čovjekom neposredno prije, tako da je vrlo vjerovatno da ovđe ta figura takođe igra ulogu. Prvi dio je prosto izbacivanje zadatka, pravljenje programa, a zatim se postavlja pitanje kako će biti izvršen, i ovđe počinje prikazivanje načina. Sasvim sigurno Niče misli: „Ustani, ti posljednji čovječe i pokušaj preći preko zaliva; i ovi takozvani posljednji ljudi, ovi najodvratniji obični ljudi pokušavaju sada da pređu preko“. Dakle, oni su naravno sjenke. Oni ni najmanje nijesu herojski. Sasvim su neprimjetni, i uglavnom su obilježeni manje ili više negativnim kvalitetima. Svaki herojski pokušaj je nestao, očito; i ne bi ih nazvali naročito pozitivnim prirodama. Sasvim je jasno da je naša svijest uglavnom u prvom planu, naši pokušaji su uglavnom svjesni, barem mi to tako volimo reći. Stoga, ličnost iz naših leđa zovemo našom Sjenkom i pretpostavka je da nijedan određeni herojski pokušaj neće biti preduzet od te ličnosti. Svjesni ego je neko za to. Sjenka figura

nema tijelo, ona je relativno neuspješna i mi pretpostavljamo da su sposobnost, snaga volje, energija i sve to u svjesnom. Tako da bi ovaj više ili manje neadekvatni igrač na konopcu takođe ispunio ulogu Sjenke. I, što je taj strašni momak koji izlazi poslije njega?

Miss Wolff: Zar ne postoji određena komplikacija u ovom slučaju? Ničeova stvarna Sjenka, to jest, obični čovjek u njemu uopšte nije bio uključen u problem. Tako je igrač na konopcu poput svojevrstne surogat figure. U isto vrijeme, slika igrača na konopcu izgleda mi kao odraz i kritika cjelokupne situacije. To znači da je način koji je upravo proklamovao Zaratustra kako da se postane Natčovjek nerealan. To je akrobatika, neka vrsta cirkus – štos. To je opasna nerealnost i stoga se katastrofa nužno događa.

Dr Jung: Sasvim. Tako da bi to bila simbolička demonstracija Zaratustrine psihologije; ona se prikazala kao vrsta simbola pred publikom. Pod običnim okolnostima igrač na konopcu bi prešao preko kao što to obično radi, i to je samo da Zaratustra napravi svoj nastup na mjestu na kojem se nesreća događa. On ometa igrača na konopcu svojim prisustvom.

Mrs. Jung: Treba misliti da je igrač na konopcu Ničeov um ili intelekt u onoj mjeri u kojoj je Niče poistovjećen sa njim, i lakrdijaš bi bio Sjenka koja skače preko njega. Da se Ničeov um pokvario cjelokupna je tragedija. Ja ne mogu videti kako igrač na konopcu može biti poslednji čovjek. Čini mi se da je on suprotnost jer je poslednji čovjek ovde opisan kao da uopšte nema hrabrosti, ne preduzima rizik, on ne bi pao. Ali je sam Niče stvarno pao.

Dr Jung: Da, to takođe može biti tačno. Pa zapravo, na početku je vrlo teško prosuditi pravu prirodu igrača na konopcu. Moramo malo anticipirati. Kasnije vidimo da je igrač na konopcu poginuo i Zaratustra se brine o njegovom tijelu, ali prije nego što je umro on mu kaže: „Tvoja će duša umrijeti čak i prije tvog

tijela“. **To je proročka riječ, predskazuje Ničeovu sudbinu. Njegova duša je umrla 1889. godine kada je nastupila opšta paraliza, ali je on živio još jedanaest godina. Njegovo tijelo je živjelo, ali mu je duša umrla. Tako sudbina igrača na konopcu simbolički anticipira sudbinu koja je porazila Ničea. Niče je lično igrač na konopcu i ista će ga sudbina zadesiti.** Moglo bi se reći da je to bio Ničeov um ili njegova svijest; ili ja mislim, rekao bih da ovaj igrač na konopcu simbolizuje Ničea samog, iako na neki način on je mnogo manji od Ničea, u mjeri u kojoj je samo Sjenka. Naravno, čitav događaj ovđe je igra Sjenke ili pisanje projektovano na zidu koje predskazuje sudbinu koju će Niče čovjek doživjeti. Tako možemo reći da se ispod prurušenog igrača na konopcu pojavljuje Niče lično kao stvarni čovjek koji pokušava da pređe preko tog konopca. I u tom slučaju ko bi bio lakrdijaš?

Dr Reichstein: To je stvarno demonska sila za koju Niče misli da je pravi igrač na konopcu. Ja mislim da je pravi igrač na konopcu svjesni dio o kojem Niče propovijeda i stvarna demonska sila koju smo videli ovđe u govoru dolazi u obliku lakrdijaša.

Dr Jung: Nesumnjivo, ova figura koja dolazi poslije igrača na konopcu stvarno je demonska figura; on je obilježen kao takav. Mi ovđe o njemu više ništa ne čujemo – da li je stvarno prešao konopac. Za sada se čini da je ispario u rijetkom vazduhu. Zatim je cjelokupna pažnja koncentrisana na tijelo, nesreću. Evidentno je da ne postoji namjera da se pokaže da li je lakrdijaš prešao preko. Izgleda da mu je zadatak bio da ubije igrača na konopcu. Međutim, kasnije se vraća figura. Ali, ako je igrač na konopcu lično Niče, što bi bila neprijateljska figura?

Mrs. Baynes: Zar se ne može uzeti kao negativno ošecanje koje je Niče stvorio u gomili, što čini gomilu riješenom da spriječi njegov pokušaj?

Dr Jung: To je indirektno tačno, ali ja mislim da ta figura stvarno proizilazi iz Ničea. On bi bio aktivna Sjenka, Sjenka čija

snaga je potcijenjena. Ova Sjenka ima svoje porijeklo u onim bezazlenim poslednjim ljudima. Zato je cijela katastrofa predskazana u poslednjoj rečenici prethodnog poglavlja: „Ali, oni misle da sam hladan, izrugivač sa užasnim šalama“. Oni već u njemu vide strašnog šaljivdžiju, tog lakrdijaša koji će na kraju ubiti igrača na konopcu jer drže da je ono što on kaže o Natčovjeku gotovo nemoguće, i ako bi neko pokušao to da sprovede pao bi mrtav, što se u stvari događa odmah nakon toga. Sjenka je po pravilu neaktivna, samo pozadina ili neka indikacija da neko ima tijelo – tri dimenzije – dok stvar koja nema tri dimenzije ne baca sjenku. Ako je osoba manje ili više kompletna njena Sjenka je vidljiva; a ako nije vi ošćate kao da je osoba naslikana ravno na zid. Sa više ili manje Sjenke postoji manje ili više negacije ili kontradikcije, i bez nje niko nije kompletan. Ljudi koji imaju samo dvije dimenzije poistovjećeni su sa vrstom persone ili maske koju ispred sebe nose i skrivaju ono što je iza. Persona po sebi ne baca sjenku. Ona je savršeno jasna slika ličnosti koja je na sceni, bez krivice, bez mrlje bilo đe; ali kad primijetite da nema Sjenku znate da je to maska i da je stvarna osoba iza zastora.

Mr. Baumann: Zar taj tanki kvalitet nije izražen scenom? Postoji trg, dva prozora i konopac, ali to posebno nikuda ne vodi. Ja mislim, da je postojala rijeka ili ambis da se mora preći preko njih to bi čitavu stvar učinilo realnijom, ali konopac nikuda ne vodi.

Dr Jung: To je zbog činjenice da je čitava stvar prosto simbolički šou. Mislite prešli ste iznad ponora ali vi ste prešli samo etapu, nijeste otišli niđe. Vi mislite da ste možda prešli preko Crvenog mora, ali to je samo simbolička predstava, poput komada u teatru.

Miss Wolff: Ono što sam htjela reći je da je Niče igrač na konopcu ukoliko je poistovjećen sa Zaratuštrom. Zaratuštra je upravo propovijedao da čovjek treba da **izraste** izvan sebe u

Natčovjeka. Ali, Niče nije izrastao, nije se ukorijenio asimilujući svoju Sjenku. Umjesto toga, poistovjetio se sa svojom vizijom i tako je sve postalo neka vrsta obmane, poput šetnje po vazduhu. Šaljivdžija je Sjenka koja je otišla pozadi, “posljednji čovjek“, obični čovjek i zato je otišla pozadi, i na kraju sustigla Ničea.

Dr Jung: Da, to je ta psihologija, to je upravo ono što ja mislim.

Dr Reichstein: Zar igrač na konopcu nije vrlo neobičan simbol za ovu situaciju? Ja mislim da on po sebi nikad ne bi bio simbol za stvarno prevazilaženje teškoća.

Dr Jung: Dakle, to je veliki rizik i zato je igrač na konopcu izvanredna slika.

Mrs. Crowley: On je takođe sposoban da drži ravnotežu.

Dr Reichstein: Ja mislim da simbol mora biti više povezan sa zemljom nego što je igrač na konopcu, da bi se uklopio u stvarnu situaciju.

Dr Jung: Ali, da stvar nije povezana sa stvarnošću tačno je problem; stoga je igrač na konopcu takav izrstan simbol, ili strijela preko rijeke.

Mrs. Baynes: To je zato što on lično mora da pronađe Natčovjeka.

Dr Jung: Vidite, ideja o premošćavanju jaza najkarakterističnija je za ovu stvar o Natčovjeku. I tada, kao što je Miss Crowley ističe, nužnost održavanja ravnoteže između dvije strane.

Mrs. Bailward: Da li je to ravnoteža između suprotnosti?

Dr Jung: Tačno, to je prelazak iz jednog stanja u drugo što je simbol parova suprotnosti, i način sa kojim se dolazi do Natčovjeka. I suprotnosti su povezane s transcendentnom funkcijom; to je predivno demonstrirano s konopcem razapetim između dvije kule. Naravno ta je čitava stvar karakteristična takođe po atmosferi.

Mrs. Crowley: Ja mislim da postoji i drugi razlog za taj simbol. Niče se uvijek odnosio prema mostu bez cilja, i to je upravo most; ne postoji cilj.

Dr Jung: Da, on kaže čovjek je most između dvije obale. Tako da je slika jako puno izražena u svakom pogledu.

Dr Reichstein: Vjerovatno na teleološki način to bi moglo značiti pokazivanje Niče da ono što želi nije dobro za njega, da on nije na pravom putu; simbol bi značio da je čitava stvar u atmosferi, poput cirkusa, nije stvarna.

Dr Jung: Dobro, to je poput simbolizma sna. Kada je slika sna nemoguća ili apsurdna ona izražava ideju da je ono što se radi apsurd, ali u isto vrijeme pokazuje put. Ako je uzmemo konkretno kao što stoji u vizijama naravno to je apsurd i onda je katastrofa očekivana. Ali, da je Niče samo sažeto, razložio, da je mogao reći: „Ah konopac razapet između dvije kule parovi su suprotnosti koje trebaju biti povezane“ i preći s jedne strane na drugu, onda bi bio na pravom putu. Onda je mogao reći: „Ja imam konflikt u meni, dilemu, i treba mi most da premostim zaliv“, i onda bi otkrio problem parova suprotnosti.

Ovo je previše važno pitanje zato što je Niče na neki način nastavio diskusiju koju je započeo Fridrih Šiler, prvi njemački filosof. Šiler je za mene filosof. Ja vrlo malo mislim na njegovu poeziju, već mislim na veliki dio njegove filosofije.¹² On je bio prvi Nijemac koji je postao svjestan problema suprotnosti u čovjekovoj prirodi. Taj psihološki rascjep za njega je postao manifest vjerovatno pod uticajem Francuske revolucije koja je bila potpuni užas za ljude tog vremena. To je bilo po prvi put u povijesti da je hrišćanski bog detronizovan. Notre Dame je oskrnavljena i **la deese Raison** (fr. – boginja Razum) stavljena je na tron i obožavana umjesto hrišćanskog boga. Dogodilo se veliko

¹² Johann Christoph Friedrich von Schiller (1757 – 1805) najpoznatiji je po svojoj poeziji i drami, ali njegova *Pisma o estetskoj edukaciji čovjeka* za Junga su bila naročito važna, i ne samo zbog anticipiranja razlike između ekstroverta i introverta. Vidi, CW 6, ch. 2. Nije jasno zašto Šilera zove prvim njemačkim filosofom budući da je Kant čak ranije imao značajniji uticaj na Junga, da ne pominjem Lajbnica. Šiler je uticao na Ničea komparacijom umjetnosti i igre.

krvoproliće, kao rezultat toga odsijecane su glave a i ubistvo najvećeg hrišćanskog kralja bila je naprosto nečuvena stvar. Vidite, vrijednosti su se počele smanjivati na ništa, kao što su danas, i kao što je bilo za vrijeme Velikog rata. Sa svim tim dešavanjima u Francuskoj ošetljivi misaoni ljudi bili su prestrašeni i pod neposrednim uticajem tih događaja Šiler je otkrio problem parova suprotnosti. Problem što je čovjek, s jedne strane sasvim civilizovano biće, a sa druge sasvim varvarsko. Tražio je način prevazilaženja tog stanja, način koji može dovesti do neke vrste razumnog stanja; i jedini lijek je pronašao u viziji Ljepote, ideji da se razmišljajući o ljepoti možete ujediniti sa samim sobom. Prilično čudno je izabrao **Juna Ludovisi**, neku antičku bistu na kojoj nema ničeg posebno interesantnog. Da je rekao Apolon, Zevs ili Homer bilo bi razumljivije, ali baš taj **Juno Ludovsi** potpuno je blesavo. Mislim da je morao imati neku takvu bistu u svojoj analizi; vjerovatno je o njoj razmišljao i mislio da je najčudesnije lice. Tako da ako bi svako učinio nešto slično, ako bi mogao opaziti ljepotu – mogao bi ujediniti parove suprotnosti.

Sada je ovaj problem očito ponovo otišao na spavanje, ali jednom dotaknut odista nikad ne odlazi na spavanje; nastavlja da uzrokuje loše snove, i Niče ga je ponovo pokrenuo. Poslije, Šilera linija vodi do Šopenhauera, ali je Šopenhauer sasvim pesimističan za njegovo rješavanje, nije ga vidio baš u tom svijetlu. Bio je uvjeren da je svijet velika greška. Osećao je rascjep kao *postojanje* (biće), ne psihološki, već kao rascjep u svijetu, kao i da je neđe duboka pogreška u proračunu svijeta; i dolazi do zaključka da je zlo neiskorjenjivo. Osećao je da je svijet prosto slučajan, da postoji nesvjesna volja kroz koju se u toku vječnosti u nekom potpuno neobjašnjivom trenutku svijet mijenja; da se ne razvija istorijski, ali u iskustvo dolazi kao slika sna ili slijepe volje. Ne postoji predviđanje, nema svrhe u činjenju; to se prosto događa. Otišao je dalje od gnostika koji su pretpostavlja-

li da postoji Demijurg koji je barem polu – svjestan. Šopenhauer je bio apsolutno pesimističan. Ali, iako je za njega rascjep projektovan u svijet a ne u čovjeka, to je posve ista stvar; on ujedinjuje parove suprotnosti. Zatim je rekao da se dogodilo da je čovjek razvio intelekt koji je u mogućnosti da sam sebe posmatra. On mora ovo ogledalo držati ispred intelekta i videće svoje lice i reći; „Nema više toga, zaustavićemo čitav šou, učiniti ga nevažecim – i vratiti se u Nirvanu sa potpunim poricanjem života uopšte.¹³

To je ono što radite kad projektujete problem u vaše odnose ili prijatelje, na primjer: pomažete im da unište jedni druge, čine sve vrste štete jedni drugima da bi riješili vaš vlastiti problem. Neko reprezentuje jednu stranu vašeg karaktera, a neko drugu i pokušavate da se sretnu na prijateljski način ili da se bore međusobno. To uvijek objašnjava intrige koje okružuju neurotične ljude; oni su ugrađeni u tkivo intrige. Naravno, oni pate od užasno odvratnih projekcija, ali ih uvijek uzrokuju; čak ih i potiču. Čini se da su drugi ljudi glumci u njihovom privatnom pozorištu: jedan se smije, a drugi plače, i oni pričaju ovu ili onu priču da bi ove ljude okrenuli jedne protiv drugih – i tamo se oni žele igrati. Naravno, na duge staze oni plaćaju troškove, ali to takođe rade i ostali ako su dovoljno glupi da upadnu u zamku. Takođe, u istoriji pacijenata koji su još uvijek smješteni u svojim porodicama videćete da obično uspijevaju da podijele čla-

¹³ Jung opisuje u svojoj autobiografiji period između 16. i 19. godine kao posvećenost proučavanju filozofskih i religioznih spisa jer se nadao da mu oni mogu pomoći u vezi njegovih ličnih duhovnih problema. Kaže da je bio privučen Pitagorom, Heraklitom, Empedoklom, Platonom i Majstor Ekartom. „Ali najveći pronalazak koji je proizašao iz mojih istraživanja bio je Šopenhauer“, (MDR, str. 62/ 76). Niče je o Šopenhaueru rekao: „Moje povjerenje u njega bilo je trenutno ... razumio sam ga kao da je pisao posebno za mene“, (*Šopenhauer kao edukator*, prevod J. W. Hillesheim i M. R. Simpson, South Bend, Indiana, 1965, str. 18). Kasnije su obojica imala ozbiljne rezerve o velikom pesimisti.

nove svoje porodice u parove suprotnosti oblačeći ih da igraju različite uloge. Na primjer, kćer projektuje na oca ili majku, ili roditelji na decu. U političkim grupama oni projektuju svoje probleme čak i na političke partije.

Sledeća figura koja se poslije Šopenhauera bavila suprotnosti-ma bio je Niče koji je takođe bio neka vrsta filozofa morala i u *Zaratustri* se zapravo uhvatio u koštac sa problemom. Drugi njegovi radovi, *Volja za moć* i *Genealogija morala*¹⁴, na primjer uglavnom su kritika naše civilizacije – naravno, uvijek sa pogledom uprtim u tamnu sjenku pozadi. Tako da je Niče zaista moderni psiholog. U naše vrijeme bi bio čuveni analitičar, imao je ingeniozni bljesak za tamnu pozadinu i tajne motivacije; velikim dijelom je anticipirao Frojda i Adlera. Ali, nikako nije mislio samo kritičkim umom. Imao je, naravno, kritički intelekt poput onih francuskih aforističara iz osamnaestog vijeka ali nije zaglavio u puki kriticism. Bio je izvan njega; bio je samouvjeren i u *Zaratustri* takođe čini herojski pokušaj da riješi konflikt. I tu susrijeće Sjenku koja je već jasno prikazana u njegovim drugim djelima. On pokušava da izgradi stav ili sistem sa kojim se može prevazići ta užasna Sjenka koja sve potkopava i provjerava svaki trenutak. Interesantno je posmatrati njen razvoj. Ona je kod Šilera bila neka vrsta estetskog raspleta (rješenja), vrlo slabog pošto nije bio svjestan veličine i dubine problema. Pokušati to riješiti vizijom ljepote slično je pokušaju gašenja velike vatre flašom limunade. Šopenhauer čini herojski pokušaj ali poništava cjelokupni svijet, da bi riješio problem čovjeka poništava cjelokupno postojanje, i u tome ide tako daleko. To je poput kidanja glave jer neko ima glavobolju. Niče je iskreno i odlučno htio da se uhvati u koštac sa psihologijom čovjeka. Stoga je njegov

¹⁴ Vidi, *Genealogija* i *WP* u Listi bibliografskih skraćenica. *WP* je neki zbir aforizama i bilješki (1901), potiče od Ničeove sestre za koju se zna da je prepravljao.

kritički rad uglavnom psihološki, i ošetio je da je potrebna regeneracija čovjeka, preuređenje.¹⁵

Predavanje

27. jun 1934

* * *

Mrs. Crowley: Da je Niče bio sasvim svjestan što bi se dogodilo sa *Zaratustrom*. Očito on ne bi bio u ovoj formi?

Dr Jung: Bojim se da je to kao pitanje što bi se dogodilo u istoriji svijeta da su stari Rimljani znali za barut i puške. Jedino se može reći, ako bi se isti problem dogodio nekom od nas nadam se da je dovoljno naučio o analizi da izbjegne takvo poistovjećivanje. Vidite, **daimon** (gr. – grupa demoni, p.p.) ne može se potpuno izbrisati nagađanjem da je on prosto projekcija ili neko identifikovanje sa fantazijom; naprotiv možete pretpostaviti da ste stvorili neku određenu fantaziju i da poistovjećivanja ne bi bilo da niste stvorili baš tu fantaziju. Ali, ako se odvojite od fantazije, od te djelatnosti koja je u vama, tada postajete svjesni neobične realnosti stvari; samo kad se odvojite, kad učinite takvu žrtvu znate li što je vrijedno. Sve dok se držite nje ne znate što ona znači i kako funkcioniše; i tada se ne možete razvijati, i ona se ne može razvijati. Pa, kad imam ideju da mudri starac ima umiješane ruke u nešto ja pokušavam da se vratim mojem skromnom Sopstvu i brinem se da ni na koji način nijesam poistovječen sa njim. Tada je to oslobođenje iz mojeg

¹⁵ Ničeova teorija „loše savjesti“ u *Genealogiji* vrlo je slična Frojdovom „super egu“. Takođe Niče i Frojd koriste termin **das es** za impersonalni dio psihe. Alfred Adler ponekad citira Ničea, ali je insistirao da je „individualna psihologija“ pogrešno smještena u neposrednoj blizini Ničea. Vidi, *Superiornost i društveni nemir*. (New York, 1973, str. 209).

dosadnog bitisanja i slobodan sam od užasnih pretpostavki o toj figuri, nemam potrebu da govorim na tako neprirodan način, da stvorim hijeroglifski jezik, da uspostavim istinu o svijetu i zakon života i da budem nepogrešiv; mogu biti potpuno pogrešiv, obično ljudsko biće. Naravno, ponekad pokušavam da radim najbolje, ponekad najlošije i nijesam ni na koji način to čudesno biće koje govori tako predivno, na tako božanstven način poput starog župnika u nedelju, u dva poslije podne.

Stoga, ja uvijek kažem da je bolje Boga ostaviti samoga i onda ćete videti što on može da uradi. Većina ljudi koja su u tako dobrim odnosima sa Bogom pretpostavlja da je to njihova vrлина, ali ako čitavu stvar ostavite samu možete videti kako to funkcioniše. Na primjer, možda pretpostavite da ne bi trebalo da jedete so u vašoj hrani zato što ne razumijete za što vam je potrebna. Zatim zanemarite so, jedite svoju hranu bez nje i uskoro ćete videti kako to funkcioniše. Za ime boga, ne vjerujte tim stvarima, mudri starac, kolektivno nesvjesno, itd. Probajte, pa vidite što se bez njih događa. To je veoma prosto, ne dodirujte ih i videćete kako funkcionišu. Dakle, da je Niče bio moj savremenik i pitao me za moje mišljenje o tome ja bih rekao: „Budi svoje skromno Sopstvo, reci da ništa ne znaš, da nemaš pojma i ako osetiš da postoji neko ko želi da razgovara daj mu šansu, isprazni svoj mozak i ostavi to neko vrijeme starom čovjeku. Zatim, o tome sačini bilješke, to spusti dolje i vidi što on kaže. Tek onda možeš odlučiti da li se tvoja ideja uklapa u to ili ne. Ali, ne identifikuj se sa njim“. Naravno, vjerovatno mu ne bi palo na pamet da o tome pita za moj savjet, ili za nečiji drugo.

Često sam susretao vrlo religiozne ljude koji su se identifikovali sa mudrim starcem i slijedim određene principe u radu sa njima. Ulazim u njihovu teoriju prema principu, što god žele pustim ih da idu do kraja tako da se konačno od toga razbole. To je stari Heraklitov princip koji primijenio kad je rekao: „Dozvolite Efešanima da imaju dosta zlata tako da bi njihova

pokvarenost izašla na svjetlost dana, bez zlata bi morali raditi ali ako imaju dovoljno zlata mogu razviti svoje poroke i tada će postati očigledni.¹⁶ Pa, ako se bavite ljudima koji pate od megalomanije budite im naklonjeni dok ne eksplodiraju – to je najbolji način. Ako je neko uvjeren da je veoma dobar pustite ga da vjeruje da je veoma dobar do samog ruba njegovog postojanja, jer ako mu kažete da je loš on će učiniti očajnički *napor* da bude dobar i nikad se neće razuvjeriti o svojoj vrlini. Ja uvijek slijedim taj princip i sa ludacima takođe – naravno, ljudi sa inflacijom su blagi ludaci, i ponekad nijesu previše blagi. Ako čovjek kaže da je trostruki Bog, Papa ili Isus, ja kažem: „Zašto ne, svako može biti Isus“. Ali jednom se dogodilo da sam u istoj bolničkoj sobi imao i drugog čovjeka koji je takođe tvrdio da je Isus; imamo dva Isusa i kako ja mogu razlikovati ko je pravi? Prosto sam ih stavio zajedno u istu bolničku sobu i pustio ih da to razriješe. Oko pola sata kasnije došao sam i slušao ali buke nije bilo, pa sam ušao. Jedan je stajao iza peći, a drugi kuckao po prozoru gledajući vani. Pitao sam jednog od njih: „Dakle, što je sa Isusom? Koji je pravi“? I on je pokazao na drugog i reče: „Naravno, on je ludi magarac“. Odmah je vidio da je drugi ludak, ali da je i on sam lud to nije mogao da vidi. Pa, što možete učiniti? Naravno, ne možete ih liječiti. Ali, ljudi koji imaju inflaciju nijesu ludaci u tom smislu da je već njihov mozak razdvojen i stvrdnut u tom obliku. U slučajevima inflacije on je funkcionalan, još uvijek je u tečnom stanju i terapija zavisi od stava koji ljudi usvoje, bez obzira da li usvoje vrstu kompenzacije, suprotno gledište, ili da li su saglasni i podnose veličanstvenost inflacije. Ponekad je u inflaciji velika veličanstvenost, nešto čudesno. Sada ćemo nastaviti sa našim tekstom:

¹⁶ Sam Heraklit rođeni Efešanin napisao je: „Vi ljudi iz Efesa možete imati dosta zlata da biste mogli biti kažnjeni za svoje zle načine.“

„Međutim, kada je došao na samo korak iza njega dogodila se strašna stvar koja je zanimala sva usta i ukočila svačije oči - ispustio je krik poput Đavola i skočio preko onog koji mu je bio na putu. Poslije toga, kada je vidio da njegov rival pobjeđuje istovremeno izgubi glavu i uporište na konopcu; motku odbaci dalje i poput kovitlaca ruku i nogu poleće brže od nje naniže u dubinu. Trg i narod izgledali su poput mora kad udari bura; u pometnji svi se razbježaše, posebno tamo đe je tijelo palo.

No, međutim, Zaratustra je ostao stojati i upravo pored njega tijelo je palo, teško ozlijeđeno i unakaženo, ali još nije bilo mrtvo“.

Činjenica da Zaratustra nije pobjegao već ostao prikovan na licu mjesta znači da je imao veoma poseban odnos prema tom događaju; igrač na konopcu koji je pao ima neku blisku vezu sa njim.

„Poslije izvjesnog vremena polomljenom se vratila svijest i on vide Zaratustru kako kleči pored njega. „Što tu izvodiš?“, reče on napokon. „Odavno znam da će me đavo saplesti. Sada me odvlači u pakao: hoćeš li ga spriječiti?“

„Tako mi časti prijatelju“, odgovori Zaratustra „ne postoji ništa od onoga o čemu govoriš: ne postoji đavo i nema Pakla. Tvoja će duša umrijeti čak i prije tvog tijela, stoga više nema straha“!

Ovo je klasični pasus u *Zaratuстрі*, proročanstvo, nepogrešva anticipacija konačne katastrofe njegovog ludila kada je njegov um ili duša umrla mnogo prije njegovog tijela. Za vrijeme ludila bio je potpuno izgubljen – nije bilo apsolutno nikakvog kontakta sa njim. To je bio tipični oblik opšte paralize ludila, i bio je prilično loše; sa njim se nije moglo razgovarati. Nije postojao razumski odnos. Povremeno je bježao. Jednom je pobjegao iz sestrine kuće i uhvatili su ga golog u jednom od vrtova Vajmara. Zatim je imao mirno vrijeme kada je sestra sa njim mogla šetati, ali on nije mogao reagovati ako je pričala, bilo je samo nekoliko razumljivih primjedbi. Na primjer, jednom je rekao sestri : „Zar nijesmo potpuno srećni“? – sasvim razumljivo, a nakon toga bio bi izgubljen, zbunjen. Ljudi iz toga mogu zaključiti da

je njegovo ludilo bilo božanska manija – ono što su Grci zvali **mania**, božanstveno stanje, stanje bića ispunjeno Bogom; čovjek je **entheos**, Bog je u njemu. Ova opaska je navođena kao dokaz da je dostigao neku vrstu stanja Nirvane.

Vidite, možemo pretpostaviti da se iza ludila nalazi neka vrsta stanja Nirvane. To bi objasnilo zašto u ljudima koji su potpuno ludi još uvijek postoje glasovi koji su potpuno razumni. I kad postanu fizički bolesni često postanu razumni. Sjećam se slučaja jedne lude žene koja je bila prepuna najapsurdnijih megalomanskih ideja ali glasovi koje je čula, koje je zvala njenim telefonom, govorili su joj istinu. Jednom mi je ispričala nešto sasvim apsurdno, megalomansku ideju izraženu na neki strašan i vještački način. Dugo sam neuspješno pokušavao da razumijem ono na što je mislila, odjednom je postala nestrpljiva i ritnula se nogom prema nečemu i rekla: „Telefon me uvijek uznemiri“. „Što kaže telefon?“. Nije mi rekla, ali sam konačno to iz nje iščupao. „Vi ste vodeći doktor po njuhu; sve je to koještarija, vi pripadate ludačkom utočištu“. Te, u drugoj prilici kad je bila vrlo samovoljna rekao sam joj: „Ali, pogledaj ovo, ako se ponašaš tako svako će pomisliti da nijesi pri zdravom razumu. To je razlog zašto si ovđe u ludačkom utočištu. Takvi ljudi se moraju držati zaključano“. Protestovala je i odjednom je bila prekinuta svojim telefonom: „Doktor je sasvim u pravu, naravno ti si luda i treba da budeš zaključana“. Ovo su bili glasovi savršene normalnosti i uvida.

Sljedeći slučaj bio je muškarac, jedan od najbučnijih pojedina na odjeljenju. Obično je počinjao oko pet sati ujutro da bude uzbuđen i nepristupačan. Psovao je svakog gore i dolje i ponekad je bio prilično nasilan, morao se držati zaključan. Zatim oko deset bi ga pustili u otvorenu bolničku sobu ili u vrt, i kad ja dođem u taj čas on obično vikne: „Ima jedan takav pas i majmun od gomile doktora koji želi da izigrava spasioca i liječi ludake, sve je to koještarija“. To je bio gotovo stereotipan govor.

Ali, jednom kad sam došao taj druškan je bio sasvim tih. Medicinska sestra mi je rekla da je bio sasvim fin i uljudan i pričao mi je normalnim glasom. Onda sam primijetio da su mu ruke bile vruće i otkrio sam da već ima trideset i devet stepeni groznice. Smjestili su ga u krevet i ispostavilo se da je to slučaj tifusne groznice koja traje oko šest sedmica. Za to vrijeme bio je nježno, jednostavno biće, vrlo poslušan i nikad glasan. Kad god sam došao do njegovog kreveta kazao bi: „Hvala vam doktore, veoma je lijepo od vas što o meni brinete“. I uvijek se zahvaljivao sestrama; bio je stvarno šarmanтна blaga osoba. Navikli smo se na njegovu potpunu promjenu, ali jednog jutra dok je još uvijek bio vrlo bolestan rekao je slabašno: „Ah, tu je opet jedan od onih pasa i majmuna od doktora koji izigrava spasioce“. Pomislio sam: „Ti ustaješ starče“. I u roku od sedmicu dana mogao je glasno graktati svoj slučaj i onda sam znao da je izliječen. Ponovo se vratio u svoje normalno stanje iz nekog abnormalnog stanja zdravlja. Dakle, taj čovjek je bio skoro dvadeset godina u ludačkom utočištu i pretpostavlja se da je u tom slučaju mozak prilično poremećen, da su atrofirali čitavi slojevi ćelija, ali za vrijeme tifusa on je bio sasvim u redu; onda je odjednom pao nazad. To je dobro znana činjenica. Dakle, u početku ako su ovakvi slučajevi uopšte bili tretirani pravili su ih vještački bolesnim pomoću otrovnih masti ili nečega što bi uzrokovalo infekciju, zato jer je primijećeno da kad pate od visoke groznice oni postaju relativno normalni.

Tako ideja da postoji neka vrsta normalnog ili superiornog stanja iza oboljelog stanja svijesti nipošto nije besmislena. Takođe je moguće da je iza Ničeovog stanja bilo superiorno Sopstvo koje nije imalo priliku da se probije. Svijest je bila bolesna, a Sopstvo je bilo zdravo. Na primjer, upravo sam napisao predgovor za novo izdanje djela dr Carla Ludwiga Schleicha jednog mojeg starijeg savremenika. On ima ideju da čovjekova duša nije povezana sa mozgom već sa tijelom, sa simpatičkim (spo-

ljašnjim) nervnim sistemom, tako da čak iako se mozak poremeti to nužno ne utiče na ličnost.¹⁷ U ratu je primijećeno da gubljenje cerebralne tvari uopšte ne dotiče ličnost, postoje samo relativno slabi poremećaji druge vrste.

Sada mi je Mrs. Case postavila sljedeće pitanje: „Izjavili ste ako bi postojala potpuna svijest, svijet više ne bi postojao. Da li smatrate da spoljašnji stvarnost nije ništa drugo nego projekcija nesvjesnog“.

Naravno, to je malo prebrzo. Ne mogu reći da sam uvjeren u takve probleme. Ja takve stvari kazujem sa *ako*. To nijesu određene uvjerenja ili vjere, neizbježnih zaključaka ili naučnih istina. Ovo je psihologija i psihologija je svijet činjenica, događaja, i sve ima svoju vlastitu prirodu. Ako sretnete slona u Africi to ništa ne dokazuje o biću svijeta, To samo znači da ste pretrčali slona u Africi. To može značiti vaš kraj, ili ništa uopšte. To je prosto činjenica. I tako ćete pretrčati određene ideje u ljudskim glavama. One su naprosto tu i nužno ništa ne znače. Moramo se osloboditi većine nenaučnih predrasuda da naše mišljenje nešto znači u smislu poizvođenja nečega. Mišljenje je fenomen po sebi, ništa ne dokazuje. Da određena vrana ovoga časa leti iznad jezera ništa ne dokazuje i ništa ne znači. Ona prosto leti. Postoji takva ptica. Dakle, imamo takve ptice u našim glavama i one ništa ne dokazuju o stvarnoj strukturi svijeta. Ali, važno je da znamo da je naš svijet psihološka činjenica; uvijek kad rasuđujemo to je psihička činjenica. Na primjer, možete reći da je raspored utakmica stvaran. Ali, što je u stvarno u stvari. Ono što osećate. Ovde to vidite, ali to ovde ne osećate; vi osećate gore u vašem mozgu i niko ne zna što vaš mozak može uraditi za vaš osećaj percepcije. Postoje određeni talasi vazduha koje zovete zvuk, ali jednako zovete i talase koji se kreću manje frekvent-

¹⁷ Eseji Carla Ludwiga Schleicha (1859 – 1911) izumitelja anestezije objavljena su pod naslovom *Die Wunder der Seele* (njem. - Čuda duše, p.p), 1934. godine. Jungov predgovor je u CW 18, par. 1115 - 20

nom vibracijom zato što ih osećate kao vibraciju. Sa šesnaest vibracija u sekundi određeni ljudi mogu oštetiti vrlo nizak zvuk. Tako je naš svijet relativan za našu psihu; stoga je bitno ono što kažemo o svijetu, jer mi kažemo o našem svijetu. Ako postoji možda neki drugi svijet što o njemu kažemo znači jako malo, ne više od vaše na Ševernom polu.

To je staro uvjerenje u istočnoj filosofiji da ako dođete do stanja potpune ili savršene svijesti objekat je ukinut; svijet ulazi u Boga i onda ga nema.¹⁸ To naravno uključuje ideju da je naš svijet projekcija. Budući da se povređujemo od takvih projekcija možemo pretpostaviti da su one stvarne. Tako ne možemo reći da je svijet naša projekcija. On je božja projekcija; superiorno biće u čovjeku pravi projekcije. Stoga se na Istoku materija zove određenost božanske misli. Božanska misao može biti neodređena i tada stvar nije, ali ako je božanski um ili misao određena onda je to materija. Sasvim je moguće da je to tako; apsolutno nemamo nikakav argument koji bi koristili protiv takve izjave. Na primjer, možete potvrditi čitavu teologiju iz iskaza savremene fizike, jer materija kao što smo je prethodno shvatali uopšte ne postoji. Sasvim je neodređena, potpuno nematerijalna. Ona nastaje i nestaje i stvar koja realno postoji neka je vrsta energije ili radijacije. Tako je tvrdnja hindu filozofa da je materija određenost božanskog mišljenja visoko inteligentna. Možete reći, naravno, da je to ljudska projekcija uzeta iz iskustva da svijet naizgled nestaje kada smo nesvjesni ili kada zaspimo. Ali, vi znate da struktura cjelokupnog svijeta sugerise da on ne može nestati. On nema supstancu po sebi. On takođe može biti u stanju koje nije; materija se može razložiti u radijaciji, nema čak ni masu; cjelokupna stvar iščezava.

¹⁸ To jest, kao što pojedinačna bića proizilaze iz Boga i zato su osuđena na točak sudbine, tako prosvjetljenje znači prevladavanje razdvojenosti.

Mrs. Case: Ali, zar radijacija nije jednako stvarna kao i materija?

Dr Jung: Da, naravno, ali to više nije materija. Naravno, morate pretpostaviti da nešto postoji ukoliko nešto mislite o nečemu. Vidite, sa svim problemima ovđe vi završavate u anti-nomijama i **apriori** kategorijama. Potrebne su vam kategorije rasuđivanja da bi bili uopšte sposobni da mislite o nečemu; čim mislite vi već proizvodite postojanje, i ako pretpostavite da je to nešto vi već mislite.¹⁹ Tako je ideja da se svijet vraća u ne – biće sa savršenom sviješću filofska ideja koju moramo primijetiti, ali ne možemo reći da li ona stvara ili uništava svijet. Ona stvara i uništava *naš* svijet. Dakle, sve to je nezadovoljavajuće, ja ne volim razgovarati o takvim filofskim pitanjima koja se tiču stvarnosti objekta. Filofsija ima mnogo više veze sa subjektom, i vi više mislite o stvarima – više učinite da uđu u vas, da ih više uništite. Vi uništavate stvari misleći o njima; stvarate ih nestvarnim zato što ih unosite u sebe, i onda one više ne postoje. Stvari su *naš* svijet, a ne svijet.

Dakako, sada ćemo nastaviti sa našim tekstom:

„Čovjek nepovjerljivo podiže pogled. „Ako govoriš istinu“, reče „ja neću ništa izgubiti kad izgubim život. Ja nijesam mnogo više od životinje koju su naučili da igra s udarcima i oskudnom hranom“.

„Nije uopšte tako“, reče Zaratustra, „uzeo si opasnost za svoj poziv, tu nema ništa za preziranje. Sada zbog svog poziva propadaš. Zato ću te ja sahraniti svojim rukama“.

Kad ovo reče Zaratustra smrtnik više nije odgovorio, već pomjeri svoju ruku kao da traži Zaratustrinu da mu zahvali“.

¹⁹ Imanuel Kant nije smatrao da je mišljenje stvorilo egzistenciju, već da je čovjekovo razumijevanje – a ne pretpostojeći svijet po sebi – izvor prostora, vremena, uzročnosti i ostalih formi percepcije i koncepcije bez kojih je svijet nerazumljiv.

Mi ovđe vidimo da je umirujući igrač na konopcu veoma blizak Zaratustri, i koliko ga Zaratustra asimilira. U kojoj rečenici to postaje vidljivo?

Miss Hannah: Uzeo si opasnost za poziv?

Dr Jung: Upravo tako. To pokazuje u kojoj je mjeri Zaratustra igrač na konopcu.

Dr Reichstein: Naravno, to je neka anticipacija, ali za ovu sahranu postoji paralela sa starim legendama i alhemičarskom filozofijom prema kojima spiritualni dio mora biti sahranjen u zemlju da bi se nešto novo pojavilo.

Dr Jung: Da, kao zrno pšenice koje je zakopano u zemlju da bi moglo izrasti. Ako opet susretnemo figuru igrača na konopcu tada možemo pretpostaviti da je on ovđe sahranjen za svrhu kasnijeg uskrsnuća. Da li vam je poznata bilo koja figura koja je slična ili analogna igraču na konopcu?

Miss Hannah: To je najružniji čovjek?

Dr Jung: Sasvim je moguće da je vaskrsnuo kao najružniji čovjek.

Miss Hannah: Ja ne razumijem: „Tvoja će duša umrijeti čak i prije tvog tijela“. Znam da je to predskazanje Ničeove sudbine, ali je vjerovatno lično mislio na nešto spuštajući ga dolje.

Dr Jung: Kako to ovđe zvuči, u kojem tonu on govori?

Miss Hannah: To zvuči kao negiranje hrišćanskog principa.

Dr Jung: Mislim u odnosu na igrača na konopcu?

Miss Hannah: To bi bilo da ga oslobodi straha od smrti.

Dr Jung: U redu, kada govorite čovjeku koji umire sa takvom namjerom to bi bila neka vrsta poslednjeg blagoslova, utjehe. Hrišćanska paralela bi bila: nema straha; tijelo će umrijeti, ali će duša živjeti. I ovđe on kaže da će njegova duša umrijeti čak i prije njegovog tijela. „Dakle, strah nikad više“. Upravo suprotno. Ali, kakva je ta suprotna utjeha? Nijesam imao namjeru da ulazim u ovo jer je to stvarno anticipacija cjelokupnog Zaratustrinog tragičnog problema koji će se odvijati tokom

drame. To je ovđe u pupoljku, možete zaključiti iz kasnijeg razvoja, ali je to teško sada dokazati.

Mr. Nuthall Smith: On je već doživio cjelokupni užas umiranja kad mu je umrla duša, njegovo tijelo nije značilo mnogo. Stoga se on ničega ne plaši.

Dr Jung: Da li bi to bila utjeha?

Dr Schlegel: Igrač na konopcu je rekao ako se đavo pojavi on će ga odvući u pakao.

Dr Jung: U redu, igrač na konopcu se bojavao da će ga đavo odvući u pakao, i zatim mu Zaratustra kaže da nema pakla – i: „Tvoja će duša umrijeti čak i prije tvog tijela“. Tako da ne ostaje ništa za đavola da odvuče sa sobom. Pa, da li vi to zovete utjeha? To bi bilo kao da neka osoba pati od vrlo jake zubobolje i neko kaže: „Ne brini, ja ću te ustrijeliti“. To se ovako može razumjeti. Ali, to je previše nastrana utjeha.

Mrs. Crowley: Zar ovo nije povezano sa idejom da je Bog mrtav?

Dr Jung: Da, to je sasvim izvjesno. To je anti – hrišćanska utjeha. Naravno, svako bi pomislio da je utješno reći: „Sad se ne plaši čovječe moraš se riješiti od svog tijela prirodno, ali će tvoja duša živjeti. Kao stari Egipćani i Asirci i Hrišćani za dvije hiljade godina, i svi primitivci vjeruju“. Ali, ovđe je čitava stvar okrenuta naglavačke i on govori kao da je to utjeha. To je neobično, ali držim da je tajna vrsta utjehe u tome – ali utjehe koja se razumije samo iz posebnog stanja u kojem se u tom trenutku nalazio Niče. Inače, za neku drugu vrstu psihologije to ne bi bila nikakva utjeha.

Mr. Allemann: Niče razumije da je tijelo, zemlja, sve i da duša nije ništa, duša je oskudna; tako da ne postoji ništa u održavanju duše i gubljenju tijela. Kad se izgubi tijelo duša takođe mora biti izgubljena.

Dr Jung: Da, on čak uzima to kao vrstu utjehe da čuva tijelo i izgubi dušu. On ima predrasudu kasnog hrišćanskog vremena

da duša čovjeka nije ništa, nije vrijedna čuvanja. To je čak i velika zasluga ne čuvati nešto tako nisko. Potrebna je ogromna institucija za čuvanje takve bijedne stvari; ništa više ne može doći iz čovjeka. Dobro koje posjedujemo svo je otkriveno. Mi smo sasvim nesposobni za proizvođenje nečega dobrog iz sebe. Ne možemo stvoriti čak ni svoj put: sve je to milost Božja. Vidite, u katoličanstvu postoji barem mogućnost pročišćenja kroz rad, ali u protestantizmu ne postoji ništa osim milosti, i ako ona ne funkcionira zauvijek smo izgubljeni. Imamo veoma malo poštovanja u našoj civilizaciji za ono što se zove duša; imamo samo riječi. Kada dođe do praktičnog suočavanja uopšte nema poštovanja, nema strpljenja. Ako kažete čovjeku da svaki dan mora provesti određeno vrijeme za razvoj svoje duše on bi vam se u lice nasmijao. On nikad nije čuo za takvu stvar. To je smiješno; neko vjeruje i to je dovoljno. Da treba nešto za nju uraditi sasvim je nečuveno.

Dr Reichstein: Ja mislim da je igrač na konopcu počinio neku vrstu prometejskog grijeha i zato će mu duša biti vječno kažnjena. Pa, onda bi to bila utjeha ako njegova duša nije stvarnost.

Dr Jung: I takođe se može reći da bi to bila utjeha za čovjeka Ničea koji je vrsta Prometeja; i budući da je Prometej on je igrač na konopcu. Prema tome, to je vrsta utjehe reći mu da će njegove brige uskoro prestati. Za svoju dušu se brinite, ako nemate duše nema ni brige. Ova utjeha se podudara sa Zaratustrinim opštim učenjem o „plavoj zvijeri“²⁰. Budi hrabar poput plave životinje. Tada nemate dušu. Koještarija je imati dušu. Ona znači lude psihičke komplikacije; stoga budi hrabar. Poistovjeti se sa tom velikom figurom nesvjesnog i osloboditi se sve te psihologije, svih tih razlika koje prosto znače brigu. Piti sa figura-ma nesvjesnog dionizijsko je; ako ste pročitali dalje ne zaboravite da je magareća gozba dionizijska orgija. To je ono što on

²⁰ Mnogo navođena „plava zvijer“ fraza je koja je prvi put uvedena u *Genealogiji* za čovjeka kao životinju.

zagovara protiv insinucija najružnijeg čovjeka kako bi kompenzovao najružnijeg čovjeka koji je neka vrsta bijednog hrišćanina. U Dionizijskom kultu to je čak i glavna namjera biti pijan i nesvjestan, na kraju psihičke brige, zaboraviti u zagrljaju prirode sve stvari koje vam smetaju kao previše malom biću.

U Šilerovoj *Himni za Joy*, pronalazite tu ideju kompenzacije malog bijednog čovjeka kroz veličinu sasvim nesvjesnog stanja dionizijskog entuzijazma. U toj opijenosti Bog uvodi **misterije**. On postaje sami Bog. On postaje velika struja prirode, tok sam, i nema više pojedinačnih briga. To je način za postupanje sa brigama kada postanu prevelike. To je histerični način, koristiti tako hladnu riječ u toj vezi, i to je put alkoholizma koji teži nesvjesnosti u intoksikaciji. On bježi u veliki Univerzum iz svojih ličnih problema, kao što histerični pojedinac pokušava da se spasi od svog kompleksa. Drugi, psihostenični ili introvertni način je zatvaranje sa svojim kompleksom, izbjegavanje drugih ljudi, izbjegavanje intoksikacije da bi gledao u lice kompleksa i ne radio ništa više. To bi bio apolonski način. Naravno, da se ne razumije u smislu **apolonsko**, ali po definiciji to bi bio taj način u smislu razlikovanja, razlikujući sebe obilježenog kompleksom u suprotnosti sa svim ostalim bićima. Upravo neprihvatanje Svemira, nema jednog poljupca svim bićima, usmjeravajući svu svoju pažnju na gledanje u lice kompleksu, kao čudovište u manastiru prihvatajući činjenicu da je neko isključen. To je drugi način, drugo sredstvo iskupljenja ili put milosti, ako tako želite reći.²¹

²¹ Šilerova *Himna za Joy* dobila je naravno svoje muzičko postavljanje u Betovenovoj Devetoj simfoniji. U svom prvom značajnom djelu *Rađanje tragedije iz duha muzike* Niče je razlikovao apolonske ili spokojne, uredne kvalitete od mračnih, nemirnih dionizijskih sila. Ali, postepeno u Ničeovom razvoju filosofije apolonsko je ustupilo način dionizijskom, sve dok se ludilo spustalo na njega on je počeo da potpisuje svoja pisma sa „Dionis“.

Sada on ovđe zastupa dionizijski način. Zaboraviti sebe, biti mrtav za sebe, vaša će duša dovoljno sretna umrijeti čak i prije vašeg tijela, jer onda nećete vidjeti što se događa. Više nećete brinuti, možda ćete ući u san ili stanje smrti u smislu potpunog gašenja, čak i dok je tijelo živo. Već u toku *Zaratustre* vidite to počinje da djeluje. Niče pokušava ili je možda pokušao sve više i više da dovede dionizijsko stanje. Sve više i više dolazi orgijastička himna. Dublja briga to veća tragedija postaje, on se sve više gubi u entuzijazmu božanske manije. I to je ovđe spremno. Za čovjeka poput Ničea savladanog od izuzetne patnje prava je utjeha kada neko kaže: „Sve te strašne nevolje koje te sada peku sa užasom pakla završiće se; ti ćeš poći na spavanje i nećeš znati što se događa sa tvojim tijelom“. Ako ste ikada doživjeli takvo stanje zaborava u vašem životu će samo vaše tijelo živi onda znate sve o blaženstvu dionizijskog otkrovenja. I Niče je imao otkrovenje. Postoje kasnije predivne pjesme o tome će to postaje sasvim očito. On je stvarno izašao iz sebe za trenutak na krila nekog izuzetnog entuzijazma apsolutno oslobođenog od brige razlikovanja svijesti. On je zapravo bolovao od nad-intenzivne svijesti što je uvijek slučaj ako je neko anahron, ako neko živi u vrijeme kada ne treba da živi zato što ne pronalazi razumijevanje savremenika.

Angelus Silesius bio je takav čovjek; živio je u vremenu kad jednostavno nije mogao pronaći sebi ravnoga. Naravno, da je bio u mogućnosti da otputuje u Indiju pronašao bi sebi jednako. Oni bi mu rekli da je njegova istina jedna stara istina koju oni odavno poznaju. Ali je na Zapadu niko nije mogao razumjeti. I što mu se dogodilo? Dakle, bio je čovjek koji nije upao u dionizijski entuzijazam, kao što to pokazuje njegova sudbina zaključao se sa svojim kompleksom. Bukvalno se zaključao u manastir u kojem je umro. Sasvim je izgubio svoju predivnu poeziju i proizveo pedeset i šest užasnih pamfleta protiv protestantizma. Bio je protestant i umro je najbjednije u manastiru u

paklu neuroze. Vidite, to je bio drugi obrnuti način; njegovo tijelo je umrlo čak i prije njegove duše i duša mu je postala užasno otrovan demon – duša tog čovjeka koji je stvorio *Der Cherubinische Wandersmann*, te predivne mistične stihove. I zatim pedeset šest pamfleta protiv protestantizma.²² To je nešto užasno, stvarno satanski. Ali, to je ono što se prirodno događa introvertu, ili barem onome ko preferira takav mehanizam. To je naravno tek ponešto pitanje tipa. Ja sam čak ubijeđen da neki introvert može koristiti ekstrovertni mehanizam ako koristi način inferiorne funkcije.

Niče je imao ekstrovertni um tako da je koristio ekstrovertni mehanizam, dionizijski način. Ali, vi vidite oboje u Ničeovom slučaju. Prvo je bio profesor Univerziteta u Bazelu, ali nije bio potpuno shvaćen tako da se zaključao sa svojim kompleksom i živio sasvim izolovano. Tada nesvjesno izbija na površinu sa svom svojom ekstrovertnošću i ovaj put kompleks je zaključao daleko od sebe i razrješavao ga svojom izolacijom u ogromnoj ekstrovertnosti²³, tačno poput starog Angelusa Silesiusa – koji je trebao otkriti podrum manastira i oko hiljadu boca starog vina, ali bi umro od ciroze jetre.

Preveo i uredio: **Ilija Kapičić**

²² Angelus Silesius (1624 – 1677), nadimak Johanna Scheffera. *Heruvim lutilica* počinje: „Znam da bez mene / Bog ni trenutak ne može živjeti; / Ako ja umrem tada on više ne može opstati“. Rilkeova pjesma „Što ćeš ti raditi Bože ako ja umrem“ upadljivo je slična po ideji. Takođe vidi, CW 11, par. 190.

²³ To jest, Niče ekstremni introvert bio je u Jungovoj teoriji kompenzacije ekstrovertan u svojem nesvjesnom. To je to, dakle, bilo lupanje u svojim fantazijama o dionizijskom slavljenju tijela.